

Oksana Iwaniuk

Politechnika Poznańska

 <https://orcid.org/0000-0002-9231-0967> oksana.erdeli-klyap@put.poznan.pl

WSPARCIE DLA MŁODZIEŻY UKRAIŃSKIEJ DOTKNIĘTEJ WOJNĄ: ADAPTACJA I ROZWÓJ W POLSKICH PLACÓWKACH OŚWIATOWYCH

SUPPORT FOR UKRAINIAN YOUTH AFFECTED BY WAR: ADAPTATION AND DEVELOPMENT IN POLISH EDUCATIONAL INSTITUTIONS

DOI: 10.24917/ycee.11550

Abstrakt:

Niniejszy artykuł ma na celu wsparcie młodzieży ukraińskiej dotkniętej wojną. Przedstawiono w nim wiele aspektów związanych z młodymi Ukraińcami i ich otoczeniem dotyczących m.in.: a psychologicznego i kulturowego oferowanego przez instytucje edukacyjne, programów wsparcia oraz wpływu środowiska edukacyjnego na sukces życiowy studentów, problemów związanych z barierami językowymi i różnicami systemowymi w edukacji, w tym także w podejściu nauczycieli i rówieśników. Badaną grupą docelową byli ukraińscy studenci w wieku 18–28 lat wybrani losowo z miejsc, takich jak: Kraków, Poznań i Rzeszów. Wyboru tychże lokalizacji dokonano ze względu na ich znaczenie jako centra akademickie wspierające uchodźców. Możemy spostrzec, iż nie tylko młodzież ukraińska została dotknięta rosyjską inwazją na Ukrainie na szeroką skalę, lecz także Polacy, którzy zostali postawieni przed wyzwaniem, jakim była wszechstronna pomoc uchodźcom. W artykułach dostrzegamy, w jaki sposób nasi rodacy wspierali Ukraińców, których dotknęła wojna. Duże wsparcie młodzieży zapewniła kadra pedagogiczna oraz rówieśnicy, którzy pomagali w kompletowaniu wyprawek szkolnych i udzielali wsparcia poprzez rozmowę.

Słowa kluczowe:

młodzież ukraińska, wsparcie, adaptacja, placówki oświatowe, Polska, edukacja, wojna.

Abstract:

This article was dedicated to supporting Ukrainian youth affected by the war. Many aspects related to the youth and their surroundings were presented. These included psychological and cultural support offered by educational institutions, support programs and the impact of the educational environment on students' life success, issues related to language barriers, and systemic differences in education including teacher empathy and peer support. In the literature reviewed, the target group studied was Ukrainian students aged 18–28, randomly selected from Krakow, Poznań and Rzeszow, locations chosen due to their importance as academic and refugee support centers. We can see that not only Ukrainian youth was affected by the Russian invasion of Ukraine on a large scale, but Poles were faced with the challenge of providing comprehensive assistance. In the articles we see how Poles supported Ukrainians who were affected by the war. A lot of support was provided to the young people by the pedagogical staff, as well as by peers, who helped in completing school supplies and provided support through conversation.

Keywords:

Ukrainian Youth, Support, Adaptation, Educational Institutions, Poland, Education, War.

Wprowadzenie

Zbrojna agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę wybuchła 24 lutego 2022 roku. Sytuacja zmusiła miliony do ucieczki z ojczyzny i szukania schronienia w innych krajach (Bereźnicka, 2024). Szacuje się, iż od początku wojny do Polski przybyło ponad 18,8 miliona osób. Uchodźcami stała się młodzież, która musiała przerwać naukę w swoich placówkach. Polskie władze, świadome, w jak trudnej sytuacji znaleźli się ci młodzi ludzie, postanowiły wykazać się empatią i chęcią pomocy. Młodzież z Ukrainy szybko otrzymała możliwość powrotu do szkół. Wsparciem dla rodziców stało się wdrożenie programów, które miały ułatwić im podjęcie decyzji o edukacyjnych losach swoich dzieci. Pojawiło się jednak pytanie: W jaki sposób najlepiej pomóc młodym ludziom z sąsiedniego kraju w adaptacji i rozwoju w polskich szkołach oraz przełamać bariery językowe i kulturowe? (Zbroszyk, 2023). Jednocześnie zrodziła się potrzeba dostosowania metod nauczania i zapewnienia uczniom z Ukrainy wsparcia psychologicznego. Udzielana przez szkoły i uniwersytety pomoc obejmowała kursy językowe, pozwalające na przełamanie bariery językowej. Placówki edukacyjne skupiały się na:

- integracji społecznej,
- maksymalnym zmniejszaniu barier językowych,
- zrozumieniu, przez co przeszli ci młodzi ludzie.

Nauczyciele podchodzili do ukraińskich uczniów indywidualnie, współpracowali z rodzicami i psychologami, a także organizowali lekcje rozwijające empatię, aby wspierać ich rozwój. Organizowano:

- ośrodki wsparcia,
- wsparcie kulturalne/psychologiczne,
- inicjatywy międzykulturowe.

Organizacje pozarządowe pomagały budować solidarność z uchodźcami i zrozumienie społeczne wobec nowej sytuacji. Obecność osób zaznajomionych z historią innych krajów oraz udział uczelni w projektach międzynarodowych pozwoliły ukraińskim studentom poczuć więź

z polskim społeczeństwem. Polskie placówki edukacyjne wspierały młodzież poprzez dostosowywanie programów nauczania i dostarczanie zasobów ułatwiających proces adaptacji na płaszczyźnie:

- językowej,
- edukacyjnej,
- finansowej,
- psychologicznej,
- zawodowej.

Według danych z grudnia 2024 r. na polskich uczelniach studiowało 35 498 obywateli Ukrainy (MNiSW, 2024).

Metodyka badań

Autorzy przeanalizowali dostępne publikacje naukowe, raporty i badania dotyczące migracji, edukacji oraz adaptacji młodzieży uchodźczej szczególnie w kontekście edukacji międzykulturowej. Analiza opierała się na przeglądzie literatury z lat 2020–2024.

Kryteria selekcji literatury:

- przegląd literatury polegał na znalezieniu artykułów za pomocą słów-kluczy,
- grupa osób poddanych analizie to ukraińscy studenci w wieku 18–28 lat z aktywnym statusem studenta na polskiej uczelni, pochodzenia ukraińskiego, którzy przyjechali do Polski po lutym 2022 r.

Zakres tematyczny:

- wsparcie edukacyjne, językowe, psychologiczne i kulturowe,
- problemy z integracją, bariery językowe oraz różnice systemowe w edukacji.

W badanej literaturze przedstawiono studentów z uniwersytetów w Krakowie, Poznaniu i Rzeszowie na poziomie nauczania: licencyjnym, magisterskim i podyplomowym. Wspomniane miasta zostały wybrane z uwagi na rolę, jaką odgrywają w przyjmowaniu ukraińskiej młodzieży i zapewnianiu jej wsparcia edukacyjnego.

- **Kraków**
 - Znaczący ośrodek edukacyjny, miasto charakteryzujące się dużą diasporą ukraińską, które wspierało uchodźców poprzez inicjatywy oświatowe i kulturalne.
- **Poznań**
 - Miasto akademickie, znane ze swoich uniwersytetów, które jako jedne z pierwszych zaczęły aktywnie pomagać studentom od pierwszych dni wojny, tworząc różne programy integracyjne.
- **Rzeszów**
 - Miasto, które przyjęło największą liczbę Ukraińców zaraz po wybuchu wojny, położone blisko granicy z Ukrainą. Jego instytucje edukacyjne odegrały kluczową rolę w dostosowaniu polskich placówek do potrzeb ukraińskich uczniów i studentów.

Edukacyjne i integracyjne wsparcie dla studentów z Ukrainy

Na uczelniach praktykowano „mentoring studencki”, czyli programy doradcze – starsi studenci polscy/zagraniczni pomagali swoim kolegom w szybszej adaptacji. Niektóre uniwersytety zapewniały im także korzystanie z pomocy korepetytorów językowych i asystentów wspomagających naukę specjalistycznego słownictwa. Często organizowano wydarzenia umożliwiające ukraińskim studentom poznanie rówieśników oraz ich integrację z polską społecznością akademicką poprzez:

- spotkania integracyjne,
- dni tematyczne,
- festiwale międzykulturowe.

Pozwoliło to budować relacje oraz umożliwiło wymianę kulturową. Wszystkie podejmowane inicjatywy wspomagały studentów z Ukrainy, dążąc do tego, by tworzyli oni więzi z polskim społeczeństwem i nie czuli się wyobcowani. Uczelnie oferowały wsparcie akademickie, umożliwiając im udział w projektach badawczych i programach

stypendialnych. Na przykład wielu młodych naukowców z Ukrainy miało możliwość dołączenia do polskich kół naukowych. Dzięki temu mogli rozwijać swoje kompetencje i publikować prace w międzynarodowych czasopismach. Polskie uczelnie aktywnie wspierały rozwój zawodowy młodych Ukraińców, oferując im staże, programy praktyk i kursy zawodowe. Umożliwiły studentom zdobycie doświadczenia (Długosz, 2018). Oferowane targi pracy pozwoliły zapoznać się z trendami na rynku pracy i wziąć udział w wykładach ekspertów z różnych dziedzin (Androshchuk, 2023). Ponadto studenci mieli okazję:

- wziąć udział w konkursach,
- nawiązać kontakty zawodowe otwierające im drzwi do zatrudnienia w wymarzonej firmie.

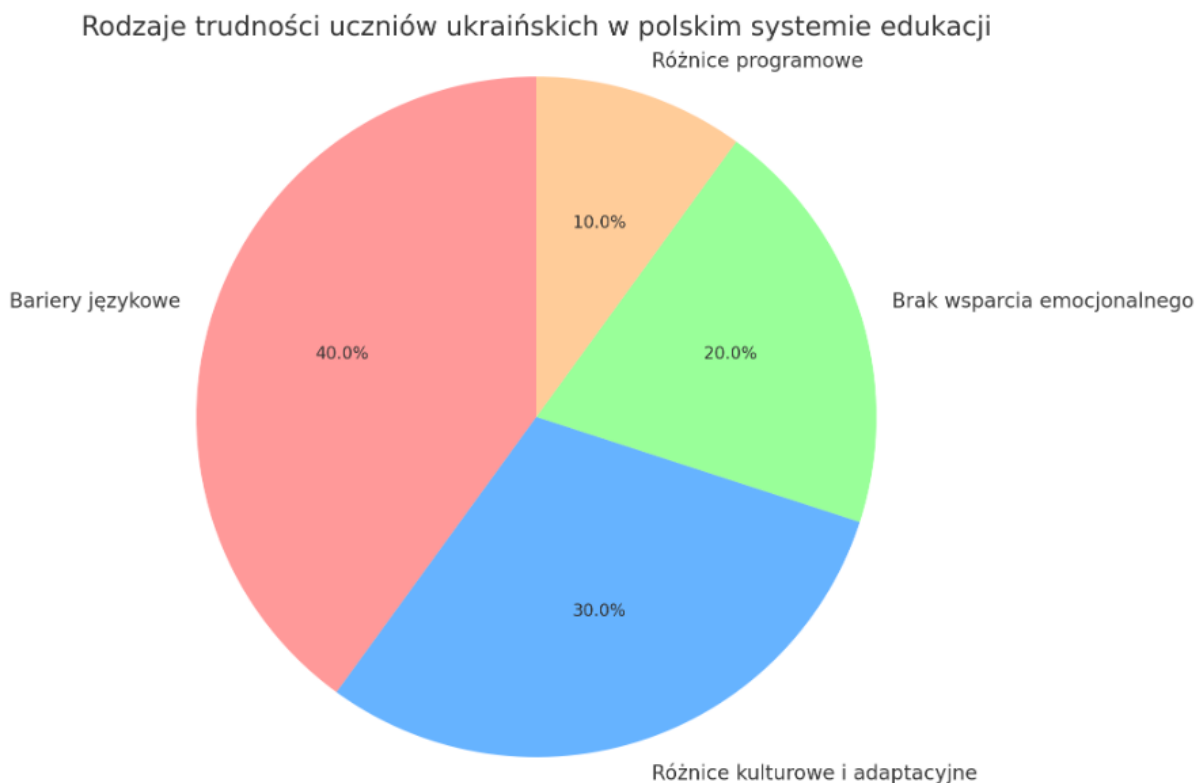
Wyzwania edukacyjne i integracyjne ukraińskich uczniów w polskim systemie edukacji

Rosyjska inwazja na Ukrainę spowodowała opuszczenie rodzinnych miast i ucieczkę wielu rodzin na terytorium Polski. Przyczyniło się to do wielu zmian, m.in. do zmiany placówki oświatowej. W związku z tym młodzież ukraińska i nauczyciele zostali postawieni przed trudnościami w kontekście edukacji i integracji społecznej (Mazur-Kocielnik, 2020). Kluczowymi trudnościami były (Kryńska, 2024):

- bariera językowa spowodowana tym, że język polski nie jest językiem międzynarodowym,
- różnice kulturowe i adaptacyjne,
- brak wsparcia emocjonalnego,
- różnice programowe (zob. wykres 1).

Warto wspomnieć o kadrze pedagogicznej, która została postawiona przed dużym wyzwaniem, które wymagało:

- zdobycia nowych kompetencji,
- uczestnictwa w szkoleniach z zakresu pracy z uczniami z doświadczeniem migracji.

Wykres 1. Rodzaje trudności uczniów ukraińskich w polskim systemie edukacji

Źródło: Kobylański, 2022.

Oddziaływania środowiska szkolnego na osiągnięte sukcesy

Czy środowisko szkolne wywiera wpływ na osiągnięte sukcesy? Aby odpowiedzieć na to pytanie, przeprowadzono badania wśród Polaków i uchodźców wojennych (Łączek, 2023). Rozpoczęły się one od rozważań na temat znaczenia edukacji dla harmonijnego rozwoju społeczeństwa.

Czynnikami sprzyjającymi temu zjawisku były:

- infrastruktura szkolna,
- współpraca rodziców z nauczycielami,
- profesjonalizm kadry.

Młodzież znalazła się w sytuacji wynikającej z rosyjskiej inwazji. Wpłynęło to na zmianę jej priorytetów – koncentrowała się bowiem na przetrwaniu. Badania wykazały, w jaki sposób Ukraińcy rozumieją sukces życiowy i jakie

elementy środowiska szkolnego były w tym kluczowe. Przeprowadzono je metodą ankietową na grupie 129 Ukraińców.

Badani uznali, że najważniejsze aspekty sukcesu życiowego to:

- posiadanie szczęśliwej rodziny,
- zdrowie,
- samorozwój,
- praca dająca satysfakcję.

Najważniejszymi czynnikami związanymi ze szkołą były:

- wiara w siebie,
- pracowitość,
- kreatywność,
- zainteresowanie ze strony nauczycieli.

Badanie podkreśliło różnice między oczekiwaniami uchodźców a tradycyjnym polskim systemem edukacji, który koncentruje się na osiągnięciach.

Tworzenie bezpiecznego środowiska edukacyjnego

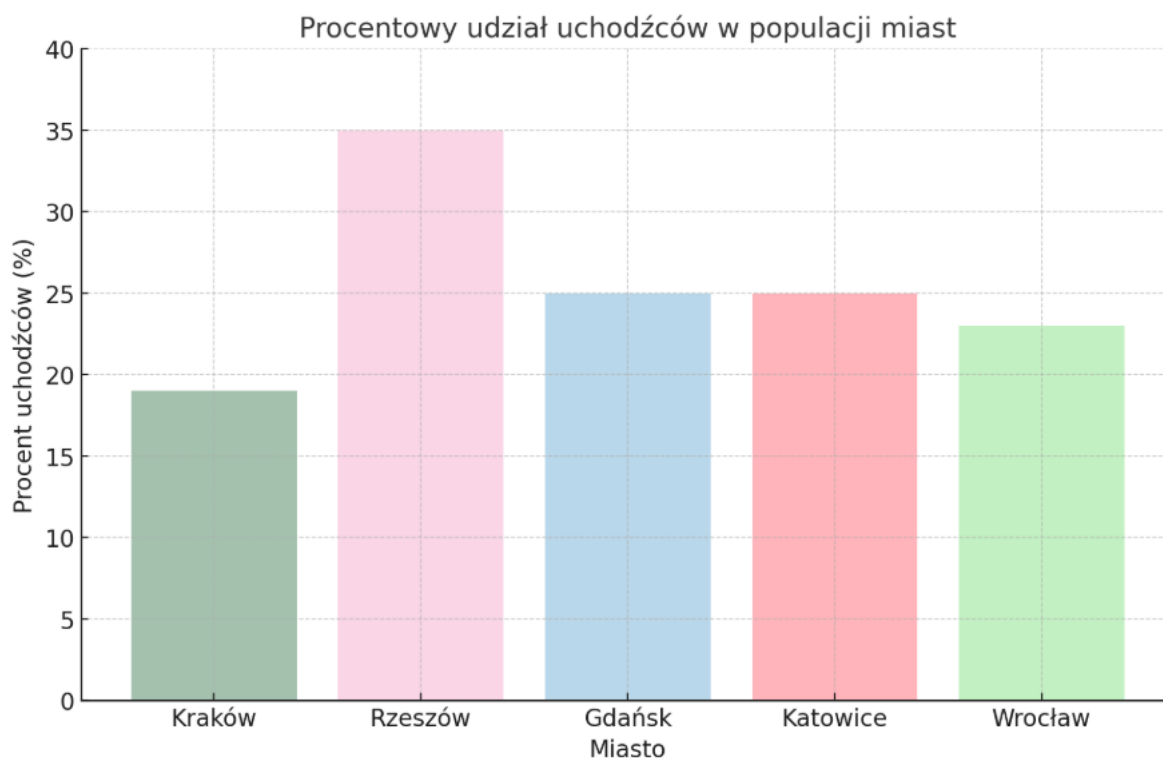
Działania wojenne i emigracja wywołały u młodzieży wiele stresu (Lototska, 2024). Jednym z najbardziej dotkliwych problemów był *bullying*, który może pojawić się w każdym środowisku. Dane wykazały, że ukraińska młodzież doświadczała przemocy zarówno ze strony polskich, jak i ukraińskich rówieśników, co skutkowało pogłębieniem poczucia wyobcowania. Ze względu na indywidualne doświadczenia i pochodzenie kulturowe powstały różnice, które mogły wpływać na negatywne stosunki między młodzieżą. Ważne było, aby polskie placówki oświatowe dostrzegały tego typu zjawiska i przeciwdziały im poprzez tworzenie przyjaznego i bezpiecznego środowiska. „Aby pomóc tym dzieciom w pomyślnej adaptacji

i edukacji, konieczne jest opracowanie rekomendacji dla szkół i innych instytucji edukacyjnych w oparciu o dodatkowe badania” (Dobroyer, 2022). Działania te obejmowały:

- analizę doświadczeń szkół, do których uczęszczali uchodźcy,
- wywiady z nauczycielami/rodzicami/młodzieżą.

Zakres działań w polskich miastach na rzecz uchodźców

Wiele polskich miast włączyło się w akcję pomocy na rzecz Ukraińców, którzy musieli uciekać ze swoich rodzinnych miejscowości po rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Mnóstwo osób okazało wsparcie i dało schronienie uchodźcom wymagającym pomocy.

Wykres 2. Procentowy udział uchodźców w populacji miast

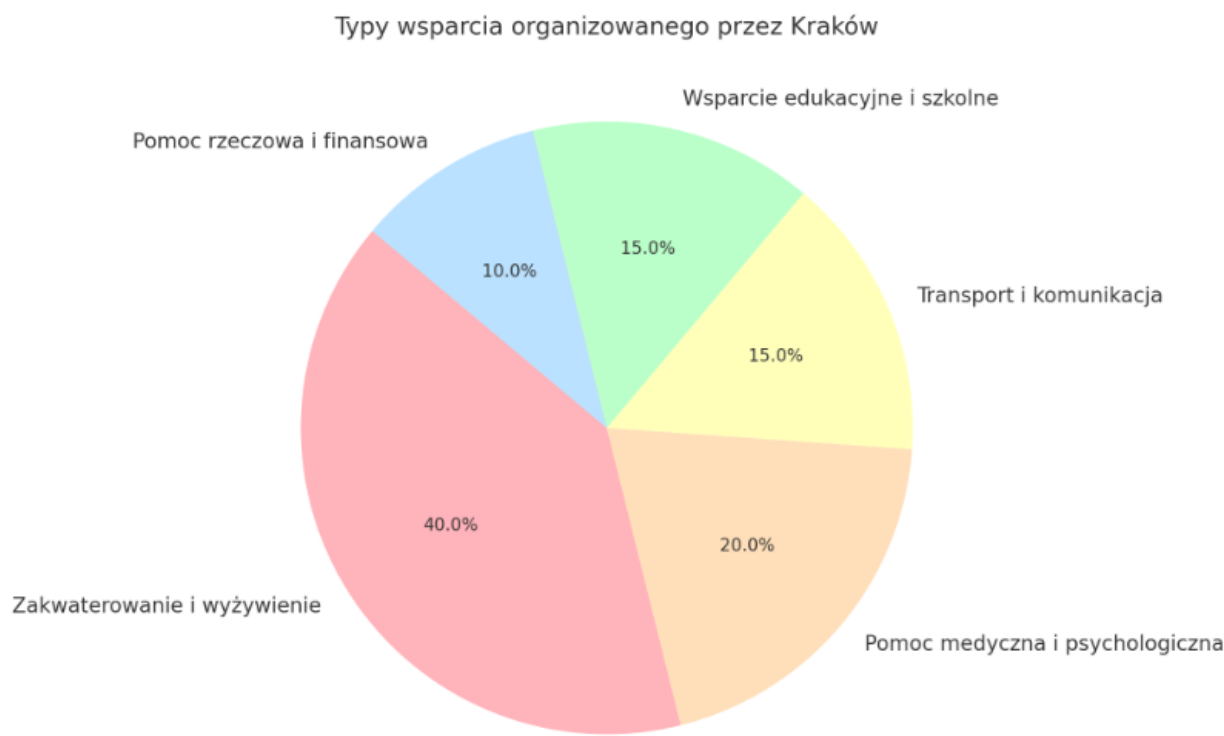
Źródło: opracowanie własne na podstawie artykułu M. Bereźnickiej (2024).

Kraków zorganizował wielowymiarową pomoc (Bereźnicka, 2024), obejmującą wiele zbiórek, skutkiem czego ułatwiono uchodźcom dostęp do odzieży, żywności itp. Istotnym aspektem była pomoc prawna, a co najważniejsze wsparcie psychologiczne. W tym celu powołano Wojewódzkie Centrum Koordynacji Pomocy, które współpracowało z lokalnymi organizacjami i mieszkańcami, by skoordynować:

- transport,
 - noclegi,
 - dystrybucję pomocy rzeczowej.
- Na Dworcu Głównym w Krakowie:

- uruchomiono punkt informacyjny i schronienie dla przybywających,
- wydawano darmowe startery telefoniczne,
- umożliwiono korzystanie z transportu miejskiego bez opłat.

W ramach wsparcia zapewniono miejsca w szkołach i przedszkolach (Tadeush, 2020). Oferowano pomoc w nauce języka polskiego. Miasto zorganizowało szereg inicjatyw kulturalnych i rozrywkowych, które miały na celu integrację i wspieranie ukraińskich rodzin. Krakowskie uczelnie otworzyły drzwi dla ukraińskich studentów, oferując im wsparcie w kontynuacji studiów.

Wykres 3. Typy wsparcia organizowanego przez Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie artykułu M. Bereźnickiej (2024).

Działania poznańskich uczelni na rzecz Ukraińców obejmowały szeroki zakres działań związanych ze wsparciem młodzieży akademickiej. Uczelnie wyższe: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Politechnika Poznańska

oraz Uniwersytet Przyrodniczy dostosowały procedury zgodnie z dyrektywami Ministerstwa Edukacji i Nauki, pozwalając ukraińskim studentom na kontynuację nauki w Polsce na wybranym kierunku studiów (Rycharska, 2022).

Uczelnia uznawała dokumenty akademickie na podstawie umowy między polskim rządem a Gabinetem Ministrów Ukrainy o wzajemnym uznawaniu wykształcenia. Jednocześnie istniały warunki, które należało spełnić. Student musiał:

- znać język polski/angielski na poziomie B2,
- przedstawić dokumenty dotyczące studiów na uczelni,
- przedstawić zaświadczenie o wykształceniu.

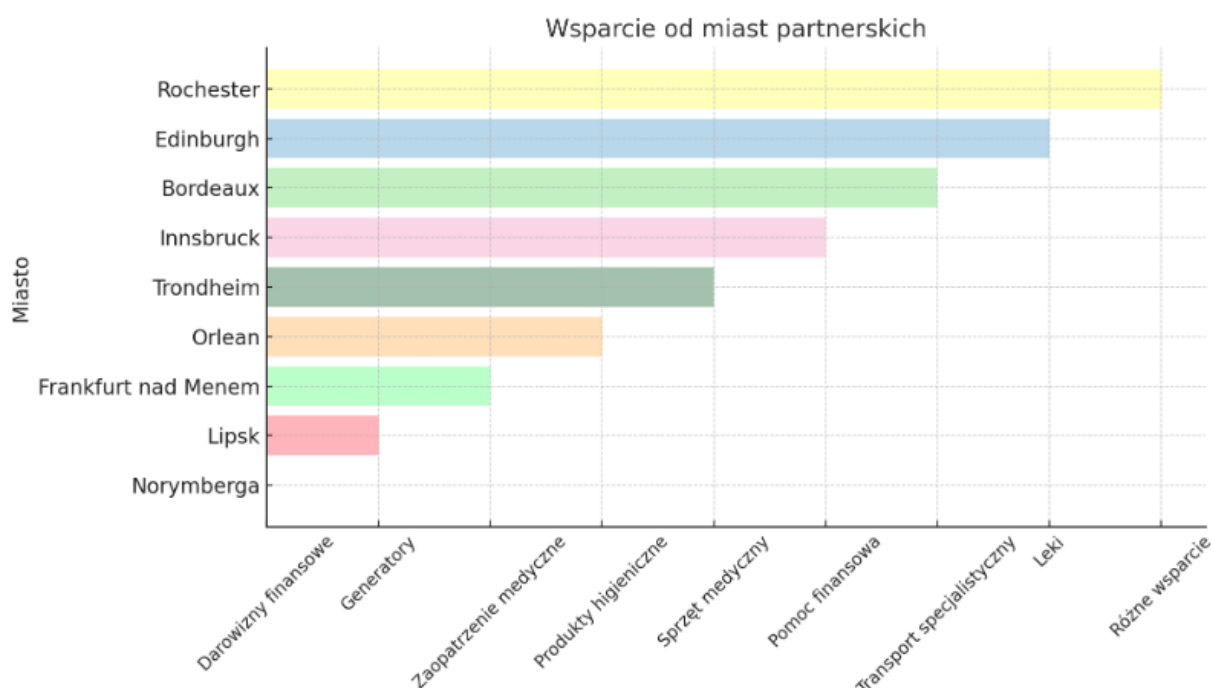
Jeżeli kandydaci nie posiadali odpowiedniej dokumentacji, ich wiedza była oceniana przez specjalne komisje. Na Politechnice Poznańskiej zaadaptowano hale sportowe i inne pomieszczenia, do których zaproszono ponad 900 osób. Jak podkreślały poznańskie uczelnie, ich wsparcie ma charakter długofalowy.

Raport (Kawalec, 2024) przedstawiał sytuację uczniów w szkołach w Rzeszowie. Według badań

liczba mieszkańców tego miasta wzrosła o 53%. W analizie wzięto przede wszystkim pod uwagę perspektywy uczniów, nauczycieli i rodziców, dzięki czemu określono rodzaj wsparcia niezbędnego dla ukraińskich uczniów. Zwrócono uwagę na takie problemy, jak ksenofobia i dyskryminacja. Zauważono potrzebę wielowymiarowego podejścia do młodzieży ukraińskiej, wliczając w to aspekty:

- edukacyjne,
- społeczne,
- emocjonalne.

Wiele polskich miejscowości dołożyło wszelkich starań, aby pomóc ukraińskim uchodźcom na miarę swoich możliwości. Nawiązano też współpracę z wieloma miastami partnerskimi w celu zwiększenia skali niesionej pomocy.

Wykres 4. Wsparcie od miast partnerskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie artykułu M. Bereźnickiej (2024).

Wnioski

Przyglądając się badaniom i ich analizie, można spostrzec, iż środowisko odgrywało istotną rolę w edukacji młodych ludzi. Kluczowy problem stanowiła bariera językowa, która znacząco utrudniała naukę i integrację ze społeczeństwem. Polskie placówki pomagały m.in. poprzez tworzenie kursów językowych. Równie ważne było wsparcie w dostosowaniu młodzieży do nowych wymagań i środowisk edukacyjnych, dzięki czemu ograniczono nieporozumienia i problemy związane ze zrozumieniem materiału, systemu oceniania, oraz z brakiem możliwości rozwoju osobistego. W każdym zakątku Polski instytucje edukacyjne dokładały wszelkich starań, aby pomóc Ukraińcom. Szkoły organizowały dodatkowe lekcje języka polskiego i specjalne wydarzenia, mające na celu pomoc uczniom w integracji ze środowiskiem. Instytucje szkolnictwa wyższego wprowadziły wsparcie finansowe w postaci stypendiów, kursów przygotowawczych i programów mentorskich, aby wesprzeć studentów, którzy przyjechali bez pełnej dokumentacji akademickiej. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że takie inicjatywy i zaangażowanie świadczyło o otwartości polskiego systemu edukacji na potrzeby młodych Ukraińców i chęci podejmowania działań zmierzających do wyrównywania szans i warunków rozwoju zarówno polskiej, jak i ukraińskiej młodzieży.

Bibliografia

- Androshchuk, I. (2023). Polska szkoła jako środowisko tolerancji, demokracji, integracji i bezpieczeństwa uczniów-uchodźców z Ukrainy. *Edukacja Zawodowa i Ustawiczna. Polsko-ukraiński rocznik naukowy*. Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie
- Bereźnicka, M. (2024). *Pomoc Krakowa dla Ukrainy w pierwszych miesiącach po inwazji Rosji*. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie.
- Długosz, P. (2018). Integracja ukraińskich studentów podejmujących naukę w Polsce. *Studia Migracyjne. Wydawnictwo Edukacyjne: Studia Migracyjne Przegląd Polonijny*, 44(2), 67–92.
- Dobroyer, N. (2023). *Specyfika adaptacji młodzieży ukraińskiej w Polsce*. Wielodyscyplinarne Wydawnictwo Naukowe Notatki Współczesnej Nauki.
- Kawalec, H. (red.). (2024). *Uczniowie-uchodźcy w szkołach w Rzeszowie – Raport z badań*. Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Rzeszowska Szkoła Wyższa.

- Kobyłański, D., Budnik-Minierska, M., Kacprowska, K. (red.). (2022). *Świat wobec współczesnych wyzwań ekonomiczno-urbanistycznych. Wybrane zagadnienia*. ArchaeGraph.
- Krawczak, A. (2022). *Sytuacja młodzieży ukraińskiej w Polsce. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju młodzieży w Polsce*. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- Kryńska, M. (2024). Wybrane problemy uczniów pochodzenia ukraińskiego w polskim systemie edukacji. W: D. Kobyłański (red.), *Nauki humanistyczne i społeczne w perspektywie interdyscyplinarnej* (t. 14, s. 109–118). ArchaeGraph.
- Lototska, M. (2024). *Adaptacja młodzieży ukraińskiej w warunkach migracji spowodowanej wojną w Ukrainie*. *Youth in Central and Eastern Europe*, 11(17), 70–81. <https://doi.org/10.24917/ycee.11090>
- Łączek, T. (2023). Czynniki środowiska szkolnego wspierające osiągnięcie sukcesu życiowego w opiniach uchodźców wojennych z Ukrainy. *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*, 11(23), 249–263.
- Mazur-Kocielnik, Anna. (2020). Barriers to Integration of Foreign Students in Polish Schools. *Studia Edukacyjne*, 58, 103–118.
- Tadeusz, Olga. (2020). Ukrainian Children in Polish Schools and Kindergartens. *Eastern European Journal of Transnational Studies*, 4(2), 45–60.
- Zbrozczyk, D. (2023). *Problemy edukacji dorosłych w Polsce i na świecie: Uczeń i nauczyciel wobec wojny*. Wydawnictwo Uniwersyteckie.
- MNiSW. (2024). *Wsparcie MNiSW dla studentów i naukowców z Ukrainy*. Pobrano 23.02.2024 z: <https://www.gov.pl/web/nauka/wsparcie-mnisw-dla-studentow-i-naukowcow-z-ukrainy>